

Ihminen ja Saana

Arktisen luonnon hajotustoiminta on hidasta. Vuonna 1942 maahan syökseen saksalaisen pommikoneen säpäleitä löytyy edelleen Saanan pohjoispuolelta.

Kilpisjärvi on ollut suosittu retkeily- ja vaelluskohde jo ennen tien valmistumista vuonna 1941. Saanan luonnonsuojelun kylkeen revityt asuntovaununperkeet ovat merkki matkailun murroksesta. Vuoteen 2008 mennessä Saanan eteläpuoliset alueet ovat täyttyneet norjalaisten mökeistä.

Poronhoitokulttuurin muutos 1600-luvulla toi suurporonhoidon Enontekiölle ja Yliperän tuntureille. Poronhoidossa kohtaavat nykyaika ja perinteet.

Aikojen alussa Saana, Kilpisjärven mahtava jättiläinen, jäätyn paikalleen pohjan akkojen hyisen tuulen alla. Se on morsionsa Mallan kanssa vartioinut Jäämeren portteja jo 400 miljoonan vuoden ajan ja vuodattanut kyyneleistään Kilpisjärven. Saana, jonka nimi juontaa pohjansaamen ”käpää” tarkoittavasta sanasta, on saamelaisten pyhä tunturi. Se on seurannut ihmisten eloa puolen vuosituhannen ajan. Nyt, 2000-luvun taitteessa, sen rinteille ovat nousemassa moottorikelkat ja kaivinkoneet.

NUORI KYLÄ

Ihmiasutuksen merkkejä Saanan juurella on aina 1500-luvulta, jolloin kauppamiehet pysähtyivät siellä matkallaan pohjoiseen kohti Skibotnin markkinoita. Suurporonhoito alkoi Yliperän tuntureille 1600-luvulla. Kiinteä suomalaisasutus saapui Kilpisjärvelle 1900-luvun alussa. Itse kylä syntyi vasta II maailmansodan aikana 1941, kun Kilpisjärven tie valmistui. Tuolloin Kilpisjärvelle saapuivat monet valtion viranomaiset kuten tulli ja rajavartiolaitos. Kauppa avattiin 1978, ja 1981 kylä liitettiin valtakunnalliseen sähköverkkoon. Asutus-

keskukseksi muodostui nykyinen kyläkeskus Saanan eteläpuolella. Yksityinen maanomistajuus yleisty vauhdilla lähellä vuosituhannen vaihdetta: Loma-asuntojen rakentaminen aloitettiin Kilpisjärvellä 1998, ja kylälle laadittiin asemakaava vuonna 2003.

MATKAILUN MURROS

Jo vuosikymmenten ajan Kilpisjärvi on ollut suosittu retkeilykohde, jonne tunturit ovat kutsuneet hiihtäjiä ja vaeltajiä yhä uudestaan. Uusi vuosituhat on tuonut mukanaan uuden ilmiön Kilpisenkin matkailuun, kun kevättälvella kymmenien moot-

torikkelkojen sirkkelöinti halkoo laakson pakkasilmaa. Suomalainen retkeilijäkanta on saanut rinnalleen norjalaiset tontinomistajat ja karavaanarit.

KANSALLISTUNTURI KAUPAN

Kuralla oleva talous ja matkailun kasvupaineet ovat ajaneet Enontekiön kunnan ja yrittäjät vaikeaan tilanteeseen. Luvattomat maansiirtotyöt repivät Saanan rinteiden auki vuonna 2003 ja tunturin asemakaavoitus pantiin vireille heti tämän jälkeen. Kaavan myötä rinneleikkaus olisi ”maisemoitu” suurella matkailukeskuksella, jolle rakennuslupaa

olisi muutoin ollut turha toivoa. Rakentaminen olisi aiheuttanut peruuttamattomat vahingot Saanan maisemalle, luonnolle ja saamelaiskulttuurille – matkailun suurimmille valttikortteille. Hanke herätti voimakasta vastarintaa, ja asemakaava kumottiin Rovaniemen hallinto-oikeudessa joulukuussa 2008.

Kilpisen matkailua tulee kehittää, mutta alueen arvokkaat piirteet säilyttäen: rakennusinvestoinnit on suunnattava kylän eteläpäähän, jossa ei sijaitse ainutlaatuisia luonto- ja maisemakohteita kuten Saana ja Malla.